

Elevenes psykososiale skolemiljø

Til deg som er forelder

Brosjyren gir en oversikt over de reglene som gjelder for elevenes psykososiale skolemiljø. Vi gir deg hjelp til hvordan du bør ta kontakt med skolen, og hvordan du bør gå frem hvis du vil klage.

“Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.”

Dette følger av opplæringsloven § 9a-1.

Godt psykososialt miljø på skolen

Skolens psykososiale miljø handler om hvordan ansatte og elever oppfører seg overfor hverandre på skolen. Med psykososialt miljø menes her de mellommenneskelige forholdene på skolen, det sosiale miljøet og hvordan elevene og personalet opplever dette. Det psykososiale miljøet handler også om hvordan elevene opplever læringssituasjonen.

Alle elever har rett til et godt psykososialt miljø. Det betyr at skolemiljøet skal fremme helsen, trivselen og læringen til elevene. De skal blant annet ikke bli utsatt for krenkende ord og handlinger verken fra medelever eller lærere. Krenkende ord og handlinger kan for eksempel være mobbing, vold, rasisme og utestenging, eller enkeltstående utsagn om utseende eller funksjonshemninger.

Elevenes opplevelse av det psykososiale miljøet avgjør om det er godt nok

Det er elevens egen opplevelse av det psykososiale miljøet som er avgjørende. Hvis det psykososiale miljøet ikke fremmer helse, trivsel og læring, innebærer det at elevens psykososiale miljø ikke er godt nok. Rektor, lærere eller medelever skal ikke bagatellisere hva eleven opplever. Rektor kan for eksempel ikke vise til at det generelt er lite mobbing på

skolen. Hvis eleven opplever at noe er ubehagelig og krenkende, skal skolen ta det på alvor.

Skolen har plikt til å sørge for at elevene har et godt skolemiljø. Hvordan?

Kommunen som eier grunnskolene, og fylkeskommunen som eier de videregående skolene, har et særlig ansvar for at kravene i opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt.

Skolen må arbeide aktivt, kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene. Skolen skal ha skriftlige planer for skolemiljøet. Planene skal si noe om hvordan skolen arbeider for å forebygge, avdekke, forhindre og håndtere krenkende atferd. En oversikt over det psykososiale miljøet skal for eksempel inneholde en kartlegging av om elever blir utsatt for vold, mobbing eller utestenging fra fellesskapet av andre elever eller lærere.

HVA SKAL SKOLEN GJØRE?

Skolen har et spesielt ansvar for at alle elever har et godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Hva kan du som forelder forvente fra de ansatte og ledelsen på skolen?

Skolen skal sikre at hver elev har det bra

Skolen har plikt til å sikre at hver enkelt elev får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. De ansatte på skolen har en særlig plikt til å gripe inn hvis de mistenker eller har kunnskap om at en elev har blitt eller blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. De skal undersøke saken, varsle rektor og gripe inn direkte hvis det er nødvendig og mulig.

Skolen skal gripe inn hvis noe skjer

Alle ansatte på skolen har plikt til å gjøre noe hvis de får vite om eller har mistanke om at det psykososiale skolemiljøet ikke fremmer helse, trivsel og læring for alle elevene.

At ansatte får vite, betyr at de har kunnskap om at en elev blir utsatt for noe fra elever, lærere eller andre ved skolen. Det kan være at en ansatt selv ser noe, eller at de blir fortalt om det. Eksempler på hendelser kan være at en kontormedarbeider ser at en elev blir slått eller plaget, eller at en lærer hører at en elev sier noe negativt om utseendet, klærne, troen, den seksuelle legningen eller dialekten til en annen elev. Ansatte kan også få høre om slike hendelser fra eleven som har blitt utsatt for det, eller fra andre elever.

At ansatte har mistanke om noe, innebærer en følelse eller antagelse om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Det kan for eksempel være mistanke om at en elev blir plaget eller utestengt fra fellesskapet. Får ansatte mistanke om at noe er galt, er det viktig at de finner ut hva som har skjedd.

Skolen skal undersøke hva som skjer

Alle ansatte på skolen har plikt til å undersøke om elever har opplevd krenkende ord eller handlinger, og finne ut hva som faktisk har skjedd. Det er viktig at de ansatte undersøker saken så fort som mulig. De skal ikke vente og se det an, men ta tak i det så raskt som mulig.

Ansatte skal gripe inn hvis det er nødvendig

De ansatte har plikt til å gripe inn dersom det er nødvendig og mulig. De ansatte på skolen har for eksempel plikt til å stanse uønskede handlinger så raskt som mulig, slik at elevene ikke blir skadet, eller skadene blir så små som mulig.

Ansatte skal varsle rektor

Etter at de ansatte har undersøkt saken og funnet ut at dette er noe som skolen bør følge opp, har de plikt til å varsle rektor eller ledelsen på skolen. Skolen må ha rutiner for når de ansatte skal varsle rektor, og hvordan varslingen skal skje.

Hva skal rektor gjøre?

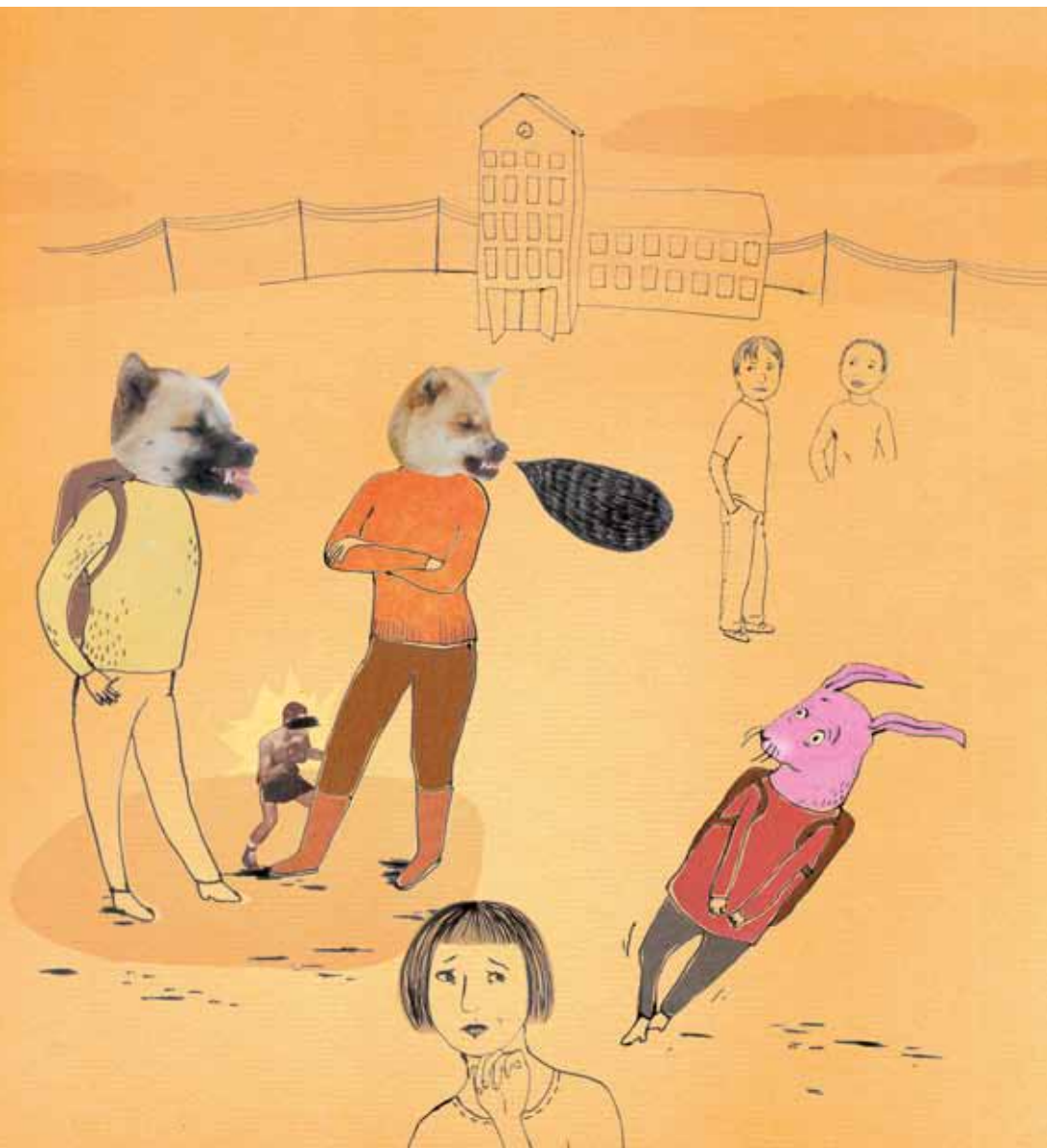
Rektor bestemmer hva skolen skal gjøre videre i saken slik at elevens psykososiale miljø fremmer helse, trivsel og læring for eleven. Rektor har plikt til å sørge for at alle sakene det blir varslet om, blir fulgt opp. Rektor skal ta ansatte som varsler på alvor, og rektor har også plikt til å undersøke saken nærmere, hvis han eller hun mener det er behov for det. Deretter har ledelsen ansvaret for å sette inn tiltak som han eller hun mener kan gjøre situasjonen bedre. I tillegg skal rektor informere deg som forelder om hva som blir gjort.

Rektor skal fatte et vedtak hvis foreldre ber om tiltak

Rektor har også plikt til å behandle henvendelser fra deg som er forelder og fra elever etter bestemte saksbehandlingsregler. Hvis du ber om tiltak knyttet til elevens psykososiale miljø, skal rektor fatte et enkeltvedtak, der han eller hun skriver hvilke tiltak som blir satt i gang for å forbedre dette.

Skolen skal ta dere med på råd

Du som er forelder har, sammen med elevene, rett til å bli hørt! Skolen bør derfor ta deg med i arbeidet med skolemiljøet. Du kan være med og gi råd til skolen gjennom arbeid i foreldrerådet, foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) og skolemiljøutvalget.

HVA KAN DU GJØRE HVIS DU MENER AT ELEVENES SKOLEMILJØ IKKE ER GODT NOK?

Du har rett til å be om tiltak

Skolen skal lytte til deg hvis du mener at elevene bør ha det bedre på skolen! Hvis du tror at en eller flere elever blir ertet, mobbet eller opplever annen krenkende atferd, kan du be om at skolen gjør noe med det. Hvis det er ditt barn som opplever dette, kan du be om tiltak for å bedre hans eller hennes psykososiale skolemiljø.

Loven sier at hvis noen for eksempel er utsatt for krenkende ord eller handlinger, og eleven eller du som forelder ber om at noe blir gjort, så skal skolen behandle saken. Det er elevens oppfatning av skolemiljøet som teller.

Må du vite hva skolen bør gjøre for å be om tiltak?

Nei, skolen har ansvaret for at noe blir gjort, men det kan være lurt at du sier ifra om at skolen bør gjøre noe. Du som forelder har ikke ansvaret for å foreslå de beste løsningene, men du kan be om tiltak du tror vil fungere. Du kan også be skolen sette i gang tiltak som de mener er passende, og spørre skolen om hva som blir gjort for å løse problemet. Hvis du har gode forslag til hva skolen bør gjøre, så kan du selvfølgelig be om at skolen hører på dine forslag.

Hvordan ber du om tiltak?

Du kan be om tiltak både skriftlig og muntlig, men vi anbefaler at du gjør det skriftlig. Det gjør at du i ettertid kan vise til hva du har bedt om. Du kan be om tiltak per e-post, brev eller på annen måte. Hvis du er usikker på hvordan du vil formulere deg, kan du laste ned en mal fra www.udir.no/elevenes-skolemiljo.

Du kan kontakte skolen alene eller sammen med andre. For eksempel kan du og barnet ditt sammen be om tiltak, eller flere foreldre kan be om tiltak sammen. Foreldrerådet, FAU, samarbeidsutvalget eller skolemiljøutvalget

kan også be om at skolen setter i verk tiltak hvis det gjelder en gruppe elever.

Hvordan skal skolen behandle henvendelsen?

Hvis du tar kontakt med skolen og ber om tiltak, skal skolen snarest mulig behandle henvendelsen. Skolen skal følge forvaltningsloven når den behandler henvendelsen. Det vil blant annet si at skolen skal undersøke saken og sørge for at saken er best mulig opplyst. Deretter skal skolen fatte et enkeltvedtak om hva som vil bli gjort i saken.

Din henvendelse vil være unntatt offentlighet hvis den inneholder informasjon om noens personlige forhold. At henvendelsen er unntatt offentlighet, betyr at skolen bare kan fortelle om saken til de som må vite om saken for å bidra til å løse den. Skolen kan be om hjelp fra PP-tjenesten eller andre med fagkunnskap for å få satt i gang gode tiltak.

Hva er et enkeltvedtak?

Når skolen fatter et enkeltvedtak, bestemmer de noe som gjelder rettigheter eller plikter for en eller flere personer. Når du ber om at noe blir gjort med det psykososiale miljøet, skal skolen fatte et enkeltvedtak. Enkeltvedtaket skal si noe om hva skolen vil gjøre videre i saken, og det skal inneholde en begrunnelse. Vedtaket skal som hovedregel være skriftlig, og det må inneholde opplysninger om at det er mulig for deg å klage og om klagefristen.

HVA KAN DU GJØRE HVIS DU IKKE ER FORNØYD MED TILTAKENE?

Du som forelder har rett til å klage

Du som forelder har rett til å klage hvis du

- ikke er fornøyd med tiltakene eller innholdet i enkeltvedtaket
- skolen ikke gjennomfører de tiltakene som er tatt inn i enkeltvedtaket
- skolen ikke fatter et enkeltvedtak om tiltak selv om du har bedt om det
- skolen ikke fatter et enkeltvedtak innen rimelig tid
- skolen ikke tar henvendelsen din på alvor
- saksbehandlingen tar lang tid
- det er andre saksbehandlingsfeil

Når kan du ikke klage?

Du kan ikke klage om du ikke er fornøyd med det pedagogiske opplegget, det faglige nivået, kvaliteten på opplæringen eller de pedagogiske rammene ved skolen.

Hvordan klager du?

Det er få krav til hvordan du skal utforme klagen, men det er en del ting du bør være klar over. Skolen har plikt til å veilede deg, og skal eventuelt hjelpe deg med å utforme klagen hvis du har behov for det.

- Klagen bør være skriftlig og være underskrevet av deg.
- Det er en fordel at du nevner det enkeltvedtaket du har fått fra skolen.
- Det er også lurt at du begrunner hvorfor du ikke er fornøyd med de tiltakene skolen har tatt inn i enkeltvedtaket.

- Det kan også være en fordel om du tar med i klagen hvilke tiltak du ønsker, og hvorfor du tror disse tiltakene vil fungere bedre.

Hvis du er usikker på hvordan du skal klage, kan du laste ned en mal fra www.udir.no/elevenes-skolemiljo.

Når kan du klage?

Du må klage innen tre uker etter at du har fått enkeltvedtaket, hvis det er innholdet i vedtaket du klager på. Hvis du ikke har fått et enkeltvedtak innen rimelig tid, kan du også klage, og skolen har en plikt til å behandle klagen din.

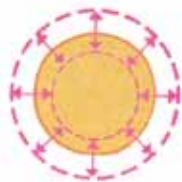
Hvem sender du klagen til?

Du skal sende klagen til skolen ved rektor. Fylkesmannen er klageinstansen og har det endelige ordet. Før Fylkesmannen kan behandle saken, må skolen ta stilling til klagen din. Hvis skolen gir deg medhold og endrer vedtaket, slutter saken der. Hvis skolen ikke vil gjøre noen endringer, er det skolen som skal sende saken videre til Fylkesmannen.

Det er Fylkesmannen som er klageinstans, og det er Fylkesmannen som skal behandle og avgjøre klagen din hvis ikke skolen gir deg medhold. Fylkesmannen har myndighet til å avgjøre om elevens rett etter opplæringsloven kapittel 9a er oppfylt eller ikke. Hvis Fylkesmannen finner ut at elevens rett ikke er oppfylt, kan de pålegge skolen å sette inn nødvendige tiltak straks.

Hvem er Fylkesmannen?

Fylkesmannen er statens representant i fylket og har ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen. Fylkesmannen utfører forvaltningsoppgaver og er klage- og tilsynsmyndighet med oppdrag fra flere departementer. Fylkesmannen bidrar til å sikre folks rettssikkerhet ved å være klageinstans for ulike kommunale avgjørelser, blant annet i saker som gjelder elevens psykososiale skolemiljø.

HVORDAN SKAL SKOLEN TA DERE MED PÅ RÅD?

Foreldrerådet og FAU

Foreldrerådet og FAU skal arbeide for å skape et godt samarbeid mellom hjemmet og skolen og legge til rette for trivsel og positiv utvikling hos elevene.

Skolemiljøutvalget

Hva er et skolemiljøutvalg?

Alle grunnskoler og videregående skoler har plikt til å ha et skolemiljøutvalg. Skolemiljøutvalget skal arbeide for at elevene, foreldrene, skolen og de ansatte deltar i arbeidet med skolemiljøet. Skolemiljøutvalget er et rådgivende organ for skolen. Organet kan ikke fatte bindende vedtak. Elever og foreldre skal være i flertall.

Hvorfor delta i skolemiljøutvalget? Hvordan kan DU bidra til at skolehverdagen blir bedre?

Du som forelder kan gjøre en forskjell!

Et skolemiljøutvalg skal sikre at elever og foreldre får økt innflytelse på skolehverdagen. Som representant i skolemiljøutvalget får du som forelder mulighet til å påvirke dagen til din sønn eller datter.

Hvilke oppgaver har et skolemiljøutvalg?

Hvis du blir med i skolemiljøutvalget, får du ansvar for å holde deg orientert om det fysiske og psykososiale miljøet på skolen. Utvalget bør legge frem forslag om tiltak hvis de mener at forholdene bør bli bedre.

Eksempler på oppgaver er

- å følge med på at skolen har skriftlige planer for det psykososiale miljøet
- å passe på at planene blir fulgt opp i praksis

- å gi råd om hvilken atferd som er akseptabel, og hvilken atferd som skal få konsekvenser

Skolemiljøutvalget kan også foreslå trivselstiltak for elevene, ta initiativ til å følge opp resultater fra Elevundersøkelsen og Foreldreundersøkelsen, og be om tiltak hvis de mener skolen bryter opplæringsloven eller forskriftene. Det kan for eksempel være at utvalget mener skolen har for dårlige rutiner for skolemiljøarbeidet, eller at de må sette inn tiltak fordi en gruppe elever blir utsatt for krenkende ord eller handlinger.

Sammensetning av skolemiljøutvalget

Skolemiljøutvalget i grunnskolen skal bestå av representanter for elevene, foreldrerådet, skolens ansatte, skolens ledelse og kommunen. Elevene og foreldrene skal til sammen være i flertall.

Skolemiljøutvalget i den videregående skolen skal bestå av representanter for elevene, skolens ansatte, skolens ledelse og fylkeskommunen. Elevene skal være i flertall.

Veileder for skolemiljøutvalg

Vi har laget en veileder for medlemmene i skolemiljøutvalgene, som du kan laste ned fra www.udir.no/skolemiljoutvalg

RESSURSER

Dette er noen nyttige veier videre, hvis du vil sette deg inn i hvilke lover og regler som gjelder for skolen og det psykososiale miljøet. Lovene finner du på www.lovdatab.no.

- I opplæringsloven kapittel 9a finner du regelverket for elevenes skolemiljø.
- I opplæringsloven kapittel 11 finner du regelverket for brukermedvirkning i skolen.
- I forvaltningsloven finner du reglene for hvordan skolen skal behandle saken din.

Du kan også gå inn på www.udir.no/elevenes-skolemiljo. Der kan du finne maler og annen nyttig informasjon om skolens arbeid med skolemiljø.

Kontaktinformasjon til Fylkesmannen i ditt fylke finner du på www.fylkesmannen.no

Du kan også kontakte Foreldreutvalget for grunnopplæringen, se www.fug.no

Schweigaards gate 15 B
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no